

International

Journal of Human Sciences

ISSN:2458-9489

Volume: 19 Issue: 2 Year: 2022

The historical evolution of military logistics and the analysis of Turkish Independence War in the scope of the Great Offensive (1922) stage

Askeri lojistiğin tarihsel gelişimi ve Türk İstiklal Savaşı'nın Büyük Taarruz (1922) safhası özelinde incelenmesi

**Uğur Baran Hanağası¹
Arda Ercan²**

Abstract

The concept of logistics has been togetherly uttered with the art of military. Logistics is a military knowledge which has emerged because of the necessity of supplying subsistence weapons, health services, accommodation and transportation conditions forth army and it has been a vital factor for each wars of the man kind history. This term, which has been used with the armies that changed the path of the history, is used not only with the military but also with trade. Throughout the ages, supporting the armies has become more complicated as the size of them has been expanded. Naturally, the origin of word logistics, *logistikos* that means "calculating wisely" pinpoints the importance of this knowledge for the effective advances of the armies in wars. From the ancient times to the present day, the armies that have been specialized in logistics reached out the victories in an easier war. War strategy thinkers like Sun Tzu, Antoine-Henri Jomini and Carl von Clausewitz have emphasized the importance of supporting the armies and explained logistics in their works. In our work, after explaining the importance and historical evolution of military logistics and its literature by giving examples from warfare history, the Great Offensive

Özet

Lojistik kavramı antik çağlardan itibaren askerlik sanatı beraber ile anılmıştır. Savaş sırasında ve askeri hareketlerde ordunun ihtiyacı olan yiyecek içeceğin, silah, sağlık hizmetleri, ulaşım koşulları ve barınmanın temin edilmesi gereksiniminden doğan ve bir askerlik bilgisi olan lojistik insanlık tarihinin her savaşında etkin bir faktör olmuştur. Tarihin yönünü değiştiren savaşlar ve bunların parçası olan orduları zafere götüren en önemli olgulardan biri olan bu kavram, günümüzde askerlik kadar ticaret ile de beraber anılmaktadır. Çağlar boyunca hücum eden kuvvetlerin en iyi şekilde desteklenmesi özellikle büyüyen ordular ile daha da karmaşık bir hal almıştır. Doğal olarak lojistik kelimesinin Yunanca kökeni olan *logistikos*'un da taşıdığı mana olan "mantıklı hesaplama" orduların savaşlarda sağlıklı ilerlemelerinde önem arz etmeye başlamış, Antik çağlardan günümüze kadar lojistik konusunda uzmanlaşan ordular zafere daha kolay ulaşabilmişlerdir. Ünlü askeri stratejistler Sun Tzu, Antoine-Henri Jomini ve Carl von Clausewitz eserlerinde ordunun lojistik anlamda desteklenmesine atıfta bulunarak, bu kavramı eserlerinde açıklamışlardır. Çalışmamızda lojistiğin askerlik sanatında ki önemini ve tarihsel evrimini izah edip, tarihi savaşlarda

¹ Dr., bhanagasi@gmail.com Orcid ID: [0000-0003-3515-8855](https://orcid.org/0000-0003-3515-8855)

² Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ardaercan@gmail.com

 Orcid ID: [0000-0002-2813-8699](https://orcid.org/0000-0002-2813-8699)

(1922) that was an one of the most important chapter sandcase of existence of the Turkish History will be evaluated by the analysis of military logistics of the event.

Keywords: Logistics, Military Logistics, Logistics Literature, The Turkish Independence War, The Great Offensive.

lojistiğin kullanılma biçimlerini hatırlattıktan sonra, Türk Tarihi'nin en önemli fasıllarından birini oluşturan ve bir ulusun varoluşunu simgeleyen Büyük Taarruz'un lojistik açısından değerlendirilmesine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Lojistik, Askeri Lojistik, Lojistik Literatürü, Türk İstiklal Savaşı, Büyük Taarruz.

[\(Extended English summary is at the end of this document\)](#)

Giriş

Genel manada, lojistik askerlik bilgisinin savaş esnasında ya da askeri bir ilerleme de konaklama, yiyecek ve içecek sağlanması olarak tarif edilse de, savaşa katılan orduların boyutları büyüdükçe lojistik kavramı da daha kapsamlı bir hale dönüşmüştür. Askeri strateji ile ilgili tarihin en önemli eserlerinden biri olan *Savaş Sanatı* adlı eserin yazarı Çinli General Sun Tzu (MÖ 544-496), askeri başarı için ordu lojistiğin önemi üzerinde durmuş ve şu satırları yazmıştır: “Savaş araç ve malzemelerini, diğer lojistik gereksinimlerini ülkeden getir. Düşman arazisinde atlarına yem bulmanın yollarına bak. O zaman savaş sırasında aç kalmazsın.” Lojistiğin önemi, yüzyıllar öncesinde olduğu bugün de ön plandadır. Napolyon Bonaparte (1769-1821), bir Sun Tzu hayranı olarak, generallerinden Jena ve Austerlitz muharebelerinde askerlerin barınacağı yerler, yiyeceği ve içeceği konusunda *Savaş Sanatı* kitabından faydalanmalarını tenbih etmiş, generallerinden Antoine-Henri Jomini (1779-1869) kaleme aldığı *Savaş Sanatı Prensipleri* kitabında askeri lojistiğin detaylarını anlatmıştır. Yunanca kökenli olan lojistik kelimesi mantık ile akıl yürütme anlamının ötesine geçerek, antik çağlardan modern zamanlara uzanan süreçte askerlik biliminin çok önemli bir parçası olagelmıştır. Artık günümüzde bir zafer kazanmak için askeri akıl önce ordunun lojistik faaliyetlerini en üst düzeyde hesaplayıp ona göre harekete geçmekte, bunun için gerekirse Türk Tarihi'nin en önemli zaferlerinden biri olan Büyük Taarruz'da (1922) olduğu gibi aylar süren hazırlıklar yapabilmektedir. Bu çalışmada, lojistik kavramının özellikle askerlik açısından tarihsel serüveni açıklanacak, bir bilim olarak askeri literatürde yer alışı analiz edilecek, lojistiğin savaş tarihindeki yeri özellikle Türk Ulusu'nun varoluş mücadelesi ve neticesinde zaferi olan Büyük Taarruz açısından irdelenerek resmedilecektir. Bu gerçekleştirilirken lojistik kavramını çalışmış düşünürlerin eserlerinden, savaş tarihinde lojistiğin yerini izah eden arşiv dökümanlarından ve konu ile ilgili çalışmış akademisyenlerin eserlerinden faydalanılmıştır.

Lojistik Kelimesinin Tarihsel Anlamı

Lojistik kelimesinin anlamı ve tarihsel serüveni üzerine muhtelif yorumlar mevzu bahistir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, lojistik, askeri perspektiften bakıldığında “geri hizmet”, genel anlamda ele alındığında “Kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere her türlü ürünün, hizmetin ve bilgi akışının çıkış noktasından varış noktasına kadar taşınmasının etkili ve verimli bir biçimde planlanması ve uygulanması” olarak ifade edilmektedir (<https://sozluk.gov.tr/>). Lojistik kelimesinin etimolojisi ise hayli ilginçtir. Yunanca'da logistikos ve Latince logisticus olarak kullanılan bu kelime mantık anlamındaki “logic” ve “statics” kelimeleri ile de irtibatlıdır. Semantik açıdan “mantıklı hesap” anlamını taşıdığı açık olan lojistik kelimesi, Antik Yunan ve Roma İmparatorluğu ordularında “ulaştırma, tedarik ve askeri birlikleri doğru yerlere uygun bir şekilde yerleştirme sanatı” anlamında kullanılırken, *logistikas (logista)* bu sanatı icra eden subaylara verilen isimdi (Wolff ve Yıldız, 2018: 188). Logistikas subayları, askerlerin ana üslerinden ileri üslere seri bir şekilde ulaşmalarını sağlayan stratejik öneme haiz askerler idi. Ayrıca, Latince *logluea* kelimesi 1350 yıllarında yazılmış metinlerde rastlanılan anlamı “kulübe, sığınak” olan bir isimdir. Fransızca bir fiil olan *logerise*, lojistik kelimesinin makalemizin odağı olan askeri lojistik kısmını ifade etmektedir.

Lojistik Kavramının Askerlik ile İlişkisinin Gelişimi

Ortaçağ ordularının ölçekleri büyüdükçe, onları idare etmekte daha güç ve sofistike bir hal almaya başlamıştır. 1670 yılında Fransız Kralı 14. Louis'in bir danışmanı, ordunun yeni personel yapısı ile ilgili bir öneride bulunmuştur. Önerdiği yeni askeri pozisyonlardan biride Marechal General des Logis'dir. Bu subay ordunun hareketinden, kamp seçiminden, ulaşımının düzenlenmesinden ve erzak mühimmat tedarik zincirinin tesisinden sorumlu idi (Rider, 1970: 25). Bu subaylar, savaş tarihinde daha sonra, Napolyon'un Fransız ordusunda askerlere barınacak yer bulmaktan sorumlu olan subaylar olarak karşımıza çıkmışlardır (Jomini, 2009: 200). Askeri literatürde ilk defa lojistik kelimesinin, yukarıda zikredilen Marechal General des Logis olarak, Fransız General Antoini de Jomini'nin (1779-1869), 1838'de yayımlanan *Savaş Sanatı* (Art of War) adlı eserinde geçtiği belirtilmektedir. Bugün, lojistik (Fransızca logistique) kelimesinin modern zamanlarda askeri anlamını Jomini'ye borçlu olduğumuzu söylemek yanlış olmayacaktır. Jomini, lojistik kavramını, Napolyon Bonaparte'ın (1769-1821) ordusunda edindiği tecrübeler ışığında detaylandırmıştır. İlginç olan Jomini'nin eserinde askeri lojistik üzerine yazdıklarının aksine, Prusyalı General Carl von Clausewitz (1780-1831) savaş üzerine literatürde yazılmış en çarpıcı eserlerden biri olan *Vom Kriege*'de (1832) askeri lojistik üzerinde pek durmamıştır. Jomini'den yaklaşık 40 yıl sonra bu kavram G.E. Voyle adlı bir askerin hazırladığı bir askeri sözlükte tekrar yer verilerek hatırlanmıştır (Voyle, 1876: 234). 1888'de, Charles C. Rogers adındaki bir donanma subayı, Amerikan Donanma Okulu müfredatına Donanma Lojistiği dersini ekleterek bu önemli konunun akademik anlamda çalışılmasına ilk defa olanak sağlamayı başarmıştır. I. Dünya Savaşı öncesinde, 1911'de verdiği bir derste Amerikan Donanması mensubu Amiral C.T. Vogelgesang, "lojistiğin, sıcak savaşın dışında askeri stratejiyi ilgilendiren tüm operasyonları kapsayan, hareket yönetiminin önemli bir parçası olduğunu" belirtmiştir (Vogelgesang, 1911: 4). 1917 yılında yayımlanan Amerikan subayı Albay George C. Thorpe'un *Pure Logistics* (Saf Lojistik) eseri neredeyse, Jomini'nin lojistik üzerine yazdıklarından sonra literatürde bilimsel olarak ele alınabilecek ilk çalışmadır. Thorpe, lojistiğin "saf" ve "uygulamalı" olarak iki ayrılması gerektiğini, saf lojistiğin lojistiği bilimsel olarak ele alan yanı olduğunu ve uygulamalı lojistiğin bu saf olanın üzerine inşa edilmesi gerektiğini vurgular (Thorpe, 1917: 9). Yine de, 1920'ler ve 1930'lar, lojistik kavramını, askerlik ilminin önemli bir parçası sayıldığı ama içeriğinde hemfikir olunamadığı yıllardır. Fakat, II. Dünya Savaşı, lojistiği demirbaş bir kavram haline getirebilmiştir. Rider'a göre Amerika Birleşik Devletleri, II. Dünya Savaşı boyunca, dünyanın birçok bölgesinetarihin en büyük askeri taşınma ve tedarik sistemini devreye sokmayı başarabilmiştir. Amerikan Ordusu'nda, savaş öncesi yapılan tüm analizlerde böyle büyük bir askeri operasyonun gerçekleşmesi için ordu lojistik ve tedarik zincirinin yeniden yapılandırılmasına karar verilmiş ve Ordu Hizmet Kuvvetleri (Army Service Forces) kurulmuş (1942), Ordu Yer Kuvvetleri (Army Ground Forces) ve Ordu Hava Kuvvetleri (Army Air Forces) ile birlikte savaş boyunca hezimet vermiştir. Amerikan Genelkurmay'ı, Ordu Hizmet Kuvvetlerini, 1946'da lav etmiştir ve artık kurum içi raporlarında ordudaki "hizmet" ve "tedarik" kelimeleri yerine, bu işleri kapsayan "lojistik" kelimesini kullanmaya başlamıştır (Rider, 1970: 27). II. Dünya Savaşı'nda, lojistik anlamda üst düzey bir performans sergileyen Amerikan ordusu sayesinde lojistik, artık sadece orduların hareket etmesi ve ihtiyaçlarının tedarik edilmesinin ötesinde, ordudaki inşaat, tıp, iletişim ve personel faaliyetlerini de kapsayan bir kavrama dönüşmüştür. Duncan Ballantine'in 1947'de yayımladığı *US Navy Logistics in the World War II* adlı eseri üzerinde durulması gereken bir eserdir. Amerikan Donanması, bir tarihçi olan Ballantine'a arşivini açarak Amerikan Donanması'nın II. Dünya Savaşı sırasındaki lojistik faaliyetlerini kaleme alması konusunda destek olmuştur. Eserinde Ballantine, "Ulusun [Amerikan] ham savaş yapma kapasitesi, stratejik ve taktiksel operasyonları gerçekleştirmek amacıyla hazır kuvvet aracına dönüştürülmüştür" demiştir (Ballantine, 1947: 12).

1949'da, Amerika Birleşik Devletleri Donanması, George Washington Üniversitesi Lojistik Araştırma Projesi'ni hayata geçirmiştir. Bu projenin yürüttüğü araştırmaların sonuçlarından faydalanarak, Donanma Savaş Okulu (Navy War College) mensubu Amiral Henry E. Eccles askeri lojistik üzerine üç kitap ve sayısız makaleyi kaleme almıştır. Eccles, Ballantine'in 1947'de literatüre kattığı askeri lojistik üzerine olan düşüncelerine ek olarak lojistiği şöyle tanımlamıştır: "Lojistik, fiziksel

araçların, gücün uygulandığı organizasyonel güçler vasıtasıyla tedarikidir. Askeri anlamda, savaş kuvvetlerinin ve mühimmatın yaratılması ve sürekli desteğidir. Lojistiğin amacı, maksimum kesintisiz savaş verimliliğidir.” (Eccles, 1959: 22). Bugün, Amerikan Ordusu lojistiği üzerine ordunun desteği ile yazılmış birçok eser vardır. Ama, bunlar arasında Richard M. Leighton ve Robert W. Coakley'nin yazdığı *Global Logistics and Strategy: 1940-1943* (1955) ve *Global Logistics and Strategy: 1943-1945* (1968) eserlerin yanısıra, Roland Ruppenthal'ın *Logistical Support of the Armies. The European Theatre of Operations* (1966) adlı eserini anmak gerekmektedir. Ballantine'in lojistik kavramı üzerine yazılan bu eserler lojistik kavramının ordular için önemini savaş arşivlerine dayanarak belgelemektedirler. II. Dünya Savaşı sonrası, 1954'de, lojistiğin önemini ispatlanması ile birlikte Amerika Birleşik Devletleri ordusu Lojistik İdari Merkezi'ni (Logistics Management Center) Fort Lee'de (Virginia) kurmuşlardır. Bu merkez, ilk kurulduğunda, ordu personeline, 12 haftalık Ordu Tedarik İdaresi kursu vermeye başlamış, ilerleyen yıllarda ders içerikleri ve faaliyetleri artırılmıştır. Merkez, 2009 yılında Ordu Lojistik Üniversitesi (Army Logistics University) adını almıştır (ALU Website).

Savaş Tarihinde Lojistiğin Önemi

Askeri hareketin yapılmasında savaşan unsurlar kadar bunlara destek sağlayan ve savaşma gücünü muhafaza etmelerine imkan veren lojistik ve destek unsurları da önemlidir. Lojistik, askeri anlamda savaşan birliklerin ihtiyaçlarının zamanında sağlanmasıdır. Lojistik genel anlamda; askeri hareketde birliklerin ihtiyaç duydukları malzeme ve unsurların ve diğer teferruatın tasarımı, geliştirilmesi, ihtiyaçların tespiti, tedariki, depolanması, nakliyesinin sağlanması, dağıtımı, bakımının yapılması, malzemelerin hareket alanı içinde yer değiştirilmesi, tesislerin donatılması, işletilmesi, hususlarını kapsar. Bu maksatla, lojistik personeli için gerekli olan bilgi başlangıçta; “harekatin nerede ve ne zaman” sorularının cevabıdır. Planlamayı yaparken de “ne zaman, nerede, nasıl, kim için ve ne kadar” sorularına cevap verecek şekilde hazırlık yapılır. Muharip kuvvetin savaşma gücünü devam ettirmesi için üç unsur vardır. Bunlar, lojistik, personel hizmetleri ve sağlık desteğidir. Sıhhi tahliye ve tedavi, lojistik kapsamı içinde mütalaa edilmemelidir. Lojistik planlamacıların asli görevi, muharebe hareketinin kesintiye uğramadan devam etmesine yardım etmektir. Lojistik faaliyetlerinin kapsamı, tedarik, bakım, ulaştırma, dağıtım ikmal ile ilgili tüm hususları kapsar. Savaşlarda en önemli hususlardan biri de yapılan faaliyetlerin birbiri ile senkronize edilmesi ve muharip unsurların faaliyetlerini kesintiye uğratmamaktır.

Sıhhi tahliye ve tedavi hizmetleri, savaşan ve destek sağlayan her asker için oldukça önemli bir konudur. Bu hizmetler, barış zamanından itibaren sistematik olarak yapılmalıdır. Savaş veya olağanüstü koşullarda salgın hastalıkların yaygınlaşabileceği dikkate alınarak bağışıklık sağlanması ve muharebe gücünün muhafazası için aşılama yapılmalıdır. Personelin sağlığının korunması, yığılma öncesi, yığılma sırasında, hareketin icrası ve sonrasında devam ettirilmelidir. Sıhhi hizmetler, kendi içinde bağımsız faaliyetler olsa da lojistik ve muharebe hareketi ile senkronize olmalı, entegrasyon sağlanmalıdır. Sıhhi hizmetleri, önleyici tababet, hijyen ve çevre kontrolü, gıda kontrol, poliklinik hizmetleri, tıbbi tedavi, tıbbi tahliye (ileri hatlardan gerideki sağlık tesislerine), tıbbi ikmal, hastahane hizmetleri, laboratuvar hizmetleri konularını mutlaka kapsamalıdır.

Tarih boyunca uzak mesafelere sefer yapan ordular ve komutanları tesis ettikleri lojistik sistem sayesinde başarılı olmuştur. Bu komutanlar, zamanın imkanları nispetinde haber toplama ve istihbarat, eğitim ve savaşma konularında bazı yenilikler yapmışlarsa da en büyük başarıları tesis ettikleri lojistik sistem sayesinde olmuştur. Orduların günlük ilerleme hızı, hareket kabiliyeti insan gücü ile sınırlı olmuştur. Buharın makinelerde kullanılması ve içten yanmalı motorların icadı ile askeri birlikler manevra ve hareket kabiliyeti imkanlarına kavuşmuşlar, bu sayede taktik alanda günlük ilerleme hızları artmış, ikmal ve tahliye bakımından da uzak mesafelerin desteklenme imkanlarına ulaşmışlardır.

Makedon İmparatoru İskender, yaklaşık 2.300 yıl önce Anadolu'ya olan deniz yolculuğunun zamanlamasını dikkatlice planlamış, saldırdığı ülkede 30 günlük erzaklarının hasat tarihinden 10 gün sonrasına kadar devam etmesini dikkate almış, bu şekilde ordusuna kesintisiz yiyecek temin etmiştir. İskender'in ordusu yanında yalnızca 10 günlük yiyecek taşıyabiliyordu. Günlük 35 km yol kat ederek

yaklaşık 90.000 kişilik ordu İran ve Hindistan'ı geçtiler. İskender'in başarısı büyük ölçüde ayrıntılı lojistik planlamasından kaynaklanıyordu. Arazi, karşıt ordular ve hasat takvimleriyle ilgili ayrıntılı bilgi, ona hazırlıksız rakiplerine göre bir avantaj sağladı. İskender, ordusuna kesintisiz bir erzak akışı sağlayan, fethedilmiş ve dost canlısı yerlilerle ittifaklar geliştirdi. İskender, lojistiğin başlı başına bir silah olduğunu düşündü. İskender lojistiğe çok önem veriyordu ve "benim lojistikçilerim şakasızdır. Savaşlarda başarısız olursam ilk önce onları öldüreceğimi biliyorlar" diyerek lojistik planlamada ve verimlilikte öncü bir lider olduğunu ispatlamıştır (Van Mieghem, 1998: 44).

Orta Asya bozkırlarından Yakın Doğu ve Doğu Avrupa'ya seferler düzenleyen Cengiz Han'ın ordularının acımasız düşmanların üstesinden gelmesine yardımcı olan, mükemmel lojistik sistemleriydi. Cengiz Han komutasındaki Moğol güçleri, tüm seferlerinde ailelerini yanlarında getirirdi. Askerlere balık tutmaları ve av yapmaları için imkanlar sağlanırdı. Her askerin üç veya dört atı ve bol miktarda okları bulunmalıydı. Askerler, yedek atlarını bir aylık yiyecek stoklarını taşımak için kullanırdı. Cengiz Han'ın ordusu hayvanlarının beslenmesi için otlaklara ve su kaynaklarına ihtiyaç duymakta idi. Ordunun başarısı için sağlanan başarılı, verimli ve asgari kaynak bir nevi lojistik özellik bugün bir ordunun başarısı düşünüldüğünde hala arzu edilen özelliklerdir (Ramirez, 2000).

Yakın tarihimizde uzak mesafelere intikal eden ordulardan biri de Fransız Kuvvetleridir. Napolyon komutasındaki Fransız ordularının Rusya seferi (1812), harp tarihinde taktik ve lojistik yönden alınması gereken derslerle doludur. Napolyon, askerlik eğitimi sırasında lojistik ile ilgili dersler almadığı gibi bu konuya da fazla ilgi duymamıştır. Avrupa Kıtası'nda yaptığı seferler uzak mesafeli olmadığı için lojistik desteğin olmadığı durumlarda olabilecek sorunları da pek yaşamamıştır. Başarılarını genel olarak orduların hareket becerisine borçlu olduğu için manevra ve hareket özellikleri üzerinde durmuştur. Napolyon, Rusya seferine biraz duygusal biraz da ekonomik gerekçelerle karar vermiştir.

Napolyon, Rusya seferine yaklaşık 675.000 kişilik bir kuvvetle yola çıkmıştır. Buna karşılık Çarlık Rusyası'nın kuvvetlerinin 180.000 kadar olduğu bilinmektedir. Gücünün yetersiz olduğunu bilen Rusya, savaşı açık meydan savaşı yerine Rusya'nın zorlu arazi koşullarını lehine çevirecek şekilde kabul etmeyi planlamıştır. Amaç; Fransız kuvvetlerinin, hava ve arazi koşullarının onları yıpratıp şekilde kullanılarak imha edilmesini sağlamaktır. Böylece Ruslar, Fransızların zayıf tarafını istismar etmiş olmaktadır (Chandler, 1966:16).

Buna karşılık Napolyon, Moskova'nın düşmesi ile Rus Kuvvetlerinin dağılacakını esas almaktaydı. Napolyon, Rus seferine diğer savaşlarından farklı çıktı. Birincisi, askerleri önceki seferlerinden farklı idi. Askerlerin çoğu yeni silah altına alınmıştı. Askerlerin uzak mesafelere yürüyebilmesi için taşıyacakları yük hafif tutulmuştu. Bu husus, askerleri daha fazla lojistik desteğe bağımlı kılıyordu. Napolyon, böyle bir hareketin lojistik desteğinin önemli olduğunu da farkındaydı. 17. yüzyıl'dan itibaren Avrupa da devletler askerlerine yiyecek, elbise, silah, hayvanları için yem vb. yardımları yaparak savaşa giderken/gelirken dağılmalarının veya firarların önüne geçmek için tedbirler alıyorlardı (Van Creveld, 2004:42). Napolyon, Savaş Bakanı Jean Francois Aime De Jean'ı 700.000 adet rasyon bisküvi tedarik etmesi için görevlendirdi ancak 380.000 adet rasyon tedarik edebildi. Napolyon orduların yanında 6-9 günlük yiyecek bulundurulmasını da emretmişti. Napolyon, böyle bir harekatta ağırlıkları muharebe alanına taşımak için başlangıçta her biri 600'er adet at arabalı yedi adet tabur kurdu. Daha sonra tabur sayısını yirmi altıya çıkardı ve ordu, günlük 9.200 ton malzemeyi, 16 km. mesafeye taşıma imkanlarına kavuştu (Elting, 1988:180). Buna ilave olarak, 675.000 kişilik kuvvetin desteklenmesinde sorunlar yaşanabileceğini tahmin ettiğinden, Varşova'dan Königsberg'e kadar dokuz adet depo yapılmasını emretti (Van Creveld 2004:44). Napolyon, hareketi tüm detayları ile planlayan iyi bir taktisyendi. Napolyon'a göre "büyük olaylar bir saç teline bağlıdır" (Chandler, 1966:22). Napolyon, lojistik konuları da dikkatle ele almış ve planlamıştır. Napolyon'un ana fikri, Moskova'yı alarak Rus Ordusunu imha etmektir. Fakat, Rus Ordusu savaşı batı bölgesinde kabul etmeyip doğu istikametinde çekilmeye başlayınca Fransız Ordusunun ikmal mesafesi uzadı ve zorluklar başladı. Fransız Ordusu, Haziran 1812 tarihinde Vilna'ya ulaştığı zaman, Napolyon askerlerinin yiyecek sıkıntısı çekmeye başladığını gördü. Bunun en büyük sebeplerinden biri ilk defa

silah altına alınan askerlerin yiyecek tüketimi konusundaki disiplinsizliği idi. Ordunun yiyecek arama gayreti bir yerde yağmaya dönüştü ve yağma stratejisi başarısız oldu.

Fransız Ordusundaki lojistik yetersizlik askerlerin firar etmelerine, atların telef olmasına yol açtığı gibi başarısızlığın da önemli sebeplerinden biri oldu. Napolyon, lojistik sorunların farkında idi ve doğu istikametinde ilerlemeye devam etti ve muharebe gücünün önemli ölçüde lojistik sisteme bağlı olduğunu ihmal ederek, Rusları bir an önce yakalama telaşına girdi. Vilna'dan doğuya ikmal akışı yapılamadığı için Fransız Ordusunun "savaşabilir" seviyede tutulması pek de mümkün olamadı. Yağma yönteminin başarılı olmaması, yerel kaynakların yokluğundan kaynaklanıyordu. Fransız Ordusu, Vitebsk'i terk ederken yaklaşık üçte biri savaşamaz durumdaydı. Buna rağmen Napolyon, Simolensk istikametinde ilerlemeye devam etti. Askerlerin yiyecek sorunlarına ilave olarak Rusların Kossak (Kazak) birliklerinin baskın saldırıları da Fransız ordusunun muharebe gücünü yıprattı (Reihn,1990: 22).

Şekil 1: Napolyon'un Moskova Seferi Güzergahı

Kaynak: historyofwar.org

Napolyon, Eylül 1812 tarihinde Moskova'ya vardığında yanmış ve yağmalanmış bir şehir buldu. İkmal yollarından sadece bir tanesini kontrol edebiliyordu. Yaklaşan kış şartlarında, Moskova'da kalma ve çekilme konusunda ikilem yaşayan Napolyon, askerlerin firar etmeleri, savaşma gücünün yok olması, ikmal sorunları nedeniyle çekilmeye karar verdi. Askerlerin açlıktan söğüt kabuklarını yemeleri bu karar için en büyük etken oldu. Haziran sıcağında başlayan ilerleme hareketi, Ekim soğukunda son buldu ve kış koşullarında geri intikal yapmaya karar verdi. Napolyon, geri dönerken 40.000 adet at arabası ile yağmaladığı eşyaları taşımaya başladı. Askerin melbusatını (kıyafet) kış şartlarına göre planlamayan Fransızlar, ülkelerine geri geldiği zaman yaklaşık 40.000 kişi kadar kalmıştı (Forrest, 2010).

Napolyon, Rus Seferi sırasında yaklaşık olarak 570.000 asker ve 200.000 kadar at kaybetti (Eltिंग, 1988:6). Lojistik ulaştırma faaliyetlerini atlı arabalar ve su yolu ile yapmayı planladı ancak Rus topraklarının yol durumu va arazi şartları Fransız at arabalarına, su yolu da güvenlik bakımından uygun değildi. Diğer taraftan, Napolyon ordusunun lojistik sistemi savaş öncesi de pek iyi değildi. Diğer seferler kısa mesafeli olduğu için sorun bu kadar ciddi hissedilmedi. Rusların saldırıları özellikle Kossak birlikleri Fransız ikmal konvoylarına ağır zayıatlar verdi. Napolyon, hareketi kısa sürede tamamlayıp kış gelmeden dönmeyi düşünmekteydi. Lojistik planlamayı Rus topraklarındaki takip hareketi için yapmaması, yolun uzamasında sorunları ortaya çıkarmış oldu. Napolyon'un Rus ordusunu imha edememesinin en önemli nedeni lojistik sorunları çözememesindedir.

20. yüzyıl'dan askeri lojistik ile ilgili örnek vermek ayrıca önemlidir. Irak'ın Ağustos 1990 tarihinde Kuveyt'i işgal etmesinden sonra, ABD'nin öncülüğünde Kuveyt'e özgürlük getirmek amacıyla yapılan harekatta lojistik ve konma bölgesi Suudi Arabistan toprakları kullanılmıştır. ABD, harekati; Suudi Arabistan ve Basra Körfezinde güvenliği sağlamak (kontrolü yeniden ele almak), Kuveyt'i kurtarmak, Irak Ordusunu imha etmek ve bölgedeki ABD vatandaşlarının güvenliğini sağlamak için planlamış ve yapmıştır.

ABD, Ağustos 1990 tarihinden itibaren bölgede birliklerinin yığınaklanması ve malzeme sevkiyatına başlamıştır. Askeri hareket için yaklaşık 540.000 personel getirmiştir. Harekatin desteklenmesi için Suudi topraklarında ve çevre ülkelerde 14 adet üs kullanılmıştır. Lojistik olarak ise 576 adet yük gemisi, 10.002 adet uçak malzeme taşımış toplam olarak 4 milyon ton malzeme, 26.500 ton akaryakıt sevk edilmiştir (Lancaster, 1991). ABD'nin Irak'a karşı hızlı zaferini mümkün kılan ulaşım ve destek personelinin hava taşımacılığının tüm başarılarına karşılık, yük aracı ve forklift kıtlığı, yetersiz telsiz donanımı, malzemeleri cepheye götürecek olan mahallenden temin edilen kiralık personelin görev yerini terk etmeleri vb. sorunlar yaşanmıştır.

Makalenin geri kalan kısmında Türk İstiklal Savaşı'nın neticesinin Türklerin lehine olmasında büyük pay sahibi olan., çok iyi planlanmış, askeri lojistiğin zirve bir örneği olan Büyük Taarruz ve ilgili lojistik faaliyetlerden bahsedilecektir.

Büyük Taarruz (26 Ağustos- 9 Eylül 1922) Sırasındaki Lojistik Faaliyetleri

Askeri lojistik faaliyetlerinin bir ulusun kaderini nasıl değiştirdiğinin en çarpıcı örneklerinden biri Türk İstiklal Harbi (Kurtuluş Savaşı) sırasında Kuva-yı Milliye (Silahsızlanan Osmanlı Ordusu'nun yerine işgalci kuvvetlere karşı mücadele eden millî direniş örgütü), Yunan Ordusu'na karşı verdiği mücadele sonunda elde ettiği büyük zaferdir. Hatırlatmak gerekir ki, Türk İstiklal Harbi içerisinde yapılan tüm faaliyetler “Seferiye Nizannamesi”ne (1916) bağlı kalınarak yapılmaktaydı. Bu nizanname uyarınca, ordunun hareket alanını cepheden ülkenin iç kesimlerine doğru uzanan alanı içermekte ve muharebe bölgesi-harp mıntıkası-ve menzil bölgesi olarak iki kategoriye ayırmaktaydı. Bunun yanısıra nizanname de, bütün lojistik işletme tesisleri ve bunların vazifeleri “ordunun muharebe gücünü devam ettirebilmek için personel, araç ve gereçlerin gücünü kesintisiz korumak, bu nedenle menzil hatları üzerinde tesisler kurmak ve ülke iç kaynaklarını ordulara bağlayarak her türlü ikmal bu hatlar üzerinden yürütmek” olarak izah edilmektedir (T.C. Harp Tarihi Başkanlığı, 1975: 213-214). “Seferiye Nizannamesi” içinde ordu komutanı, hareket sahası içerisinde menzil müfettişliği ve demiryolu müfettişliği tayin ederek lojistik ve ikmal işlemlerinin altyapısını sağlamakta idi (Ertaş, 2012: 413).

10 Ocak 1921'de kurulan, Milli Müdafaa Vekaleti'ne bağlı olan Sevkiyat ve Nakliyat Genel Müdürlüğü Kurtuluş Savaşı sırasındaki lojistik faaliyetleri yürüten birimdir. Bu bir nevi Savaş Konseyi'dir (Harp Encümeni). Sevkiyat ve Nakliyat Genel Müdürlüğü ağırlıklı olarak sevkiyat ve nakliyat ile işgal etmiş, bu görevlerinin yanısıra araştırma, toplama ve cephelere gönderme işlerini de yürütmüştür. Bu birime destek veren menzil müfettişlikleri de Büyük Taarruz'da kilit görevler üstlenmiştir.

Büyük Taarruz'un hazırlık aşaması ile ilgili üç önemli unsura da dikkat çekmekte fayda vardır. Birincisi, Dahiliye Vekili Fethi Bey'in Temmuz 1922 başında işgalci devletler ile barış yapma konusunda tam yetki verilerek Londra'ya gönderilmesidir. Aslında, Ankara Hükümeti'nin yaptığı bu hamle hazırlıkları yapılan taarruzu perdelemek, gizlemek maksadını taşımaktaydı. İkinci önemli unsur, 1922 boyunca, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde sürüp giden Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutanlık süresinin uzatılmasına yönelik muhaliflerin bu fikre karşı çıkmaları ile ilgili tartışmalardır. Sonuncusu ise, 23 Ağustos-13 Eylül 1921'de, Kuva-yı Milliye'nin Yunan Ordusu'na karşı üstünlüğü ile sonuçlanan Sakarya Savaşı sonrası yapılmaya başlanan hazırlıklardır. Batı Cephesi'nde bulunan Türk kuvvetlerinin yeniden yapılandırılması, genel seferberlik ilanı ve ordunun eksikliklerinin giderilmesi bu hazırlıkların önemli safhalarıdır. Ayrıca hatırlatmak önemlidir ki, Malta'ya İngilizler tarafından sürülmüş ve memlekete dönmüş olan Ali İhsan Paşa (1882-1957) ve

Yakup Şevki Paşa'lar (1876-1939), Başkomutanlığın talimatıyla 1. ve 2. Ordu komutanlıklarına getirilmişlerdir (Ertaş, 2014: 414-415).

Tarihçi İlber Ortaylı'ya göre Sakarya Savaşı zaferi sonrası Türk Ordusu'nun, Büyük Taarruz'a kadar bir yıl kadar beklemesinin sebebi, Yunan Ordusu'nu tamamıyla Anadolu'dan söküp atacak gücü olmamasındadır (Ortaylı, [web], 2019). Fakat, askeri bir deha olan Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa, Sakarya sonrası hemen seferberlik ilan etmiştir ve 3-4 hafta gibi bir hazırlık sürecinde Genelkurmay vasıtasıyla ordu komutanlarına yönelik, 15 Ekim 1921'de direktifini yayınlamıştır. Amaç, kış ayları başlamadan bir aylık bir zarfta taarruzun başlatılmasına yönelik hazırlıkların tamamlanması olsa da, ordu komutanlıklarından gelen ordunun durumu ile ilgili eksiklikler neticesinde, önce 1922 ilkbaharına, sonra ise yazına ertelenmiştir. Örneğin, 1. Ordu Komutanı Ali İhsan Paşa'nın ordunun durumu ile Genelkurmay'a yolladığı raporun detayları çarpıcıdır. Bu raporda, birliklerin adeta yarı çıplak durumda olduğunu, askeri üniformaların sadece yüzde 5 nispetinde olduğunu, tüfeklerin dörtte birinin süngüsüz vaziyette olduğunu, subay azlığını, askerlerin mataralarının, çakılarının, ekmeği için çantasının ve yedek çamaşırının olmadığı belirtilmekte ve bu durum da düşmana karşı taarruzun mümkün olmadığını altı çizilmektedir (Sabis: 1951: 70). Mustafa Kemal Paşa, mecliste bir an önce taarruzun başlatılmasını isteyen muhalif milletvekillerine yaptığı konuşmasında lojistik anlamında eksikleri olan ordunun bu eksiklerinin giderildiğini anlatırken, ordunun özellikle üniformalarının temini için yüklüce miktarda bir para gerektiğini ve bunu teminle uğraştıklarını belirtmiş, konuya gerçekçi bakışını da kürsüde yaptığı konuşmada yansıtmıştır (TBBM Gizli Celse Zabıtları, 1985: 134).

Büyük Taarruz Öncesi Personel İkmali

Sakarya Savaşı'nda ön cephede olan subayların yüzde 80'i, erlerin yüzde 69'u şehit olmuş ya da yaralanmışlardı. Şehit ve esir olanlar dikkate alındığında Türk Ordusu mevcudunun yüzde 17.15'ini Sakarya Zaferi'nde kaybetmişti. Gazi Mustafa Kemal Paşa, Sakarya Savaşı'nı "Subayların Muharebesi" olarak anar. Bütün İstiklal Savaşı'nda ki şehit olan subayların (715 şehit) yüzde 48.22'si (345 şehit) Sakarya Savaşı'ndadır (ATASE Arşivi). Bu sebeple, yeni yapılan hazırlıklarla Büyük Taarruz öncesi, Türk Ordusu'ndaki subay sayısı 4.012'den 7.899'a yükseltilmiştir.

Ordunun er ihtiyacı 14-15 Eylül tarihli Genel Seferberlik ilanı ile giderilmiştir. Bu emir ile önce 1899 ve 1900 doğumlular ve daha sonra, 16 Şubat 1922'de 1901 doğumlular silah altına alınmıştır. Böylece, Ekim 1921-Temmuz 1922 arasında 120.000 er orduya katılmıştır. Toplamda, ordudaki er sayısı 58.420'den yaklaşık 200.000'e çıkarılabilmektedir (Erkal, 1984: 348).

Büyük Taarruz Öncesi Yiyecek ve Giyecek İkmali

Yiyecek sorunu, özellikle Ankara ve Eskişehir çevresindeki yolların ve demiryollarının tahrip olması sebebiyle ve ekonominin bozulmasıyla birlikte içinden çıkılması zor bir duruma dönüşmüştü. Batı Cephesi Ordusu'nun mevcudu arttıkça askerin iye sorununu nasıl çözüleceği üzerinde düşünölmeye başlanmıştır. Yapılan hesaplara göre er başına 700 gram buğday, 200 gram et, 200 gram kuru sebze ve hayvanlar içinde 3 kilo yemlik günlük tüketim hesaplanmıştır (Türk İstiklal Harbi İdari Faaliyetler, 1975: 424). Bunların teminatının ve sevkinin yanısıra birde Türk Ordusu lojistik açıdan ekmek sorunu ile baş etmek durumundaydı. Bununla başa çıkmak için İsmet Paşa liderliğinde tahrip edilen fırınlar açılmıştır. Özellikle, Denizli'deki fırında çok sayıda ekmek ve peksimet hazırlanıp, orduya gönderilmiştir.

Bunun yanısıra, askerin eksik üniformaları sorunu çözmek gerekiyordu. İtalya ve Fransa'nın yanısıra İstanbul kaynaklı üniforma teminleri Haziran 1922'ye gelindiğinde dahi yetmemekteydi. Tekalif-i Milliye emirleri (7 Ağustos 1921) ile toplanan giysiler Ankara'da halen bir semt olan Dikimevi'nde toplanmış ve burada asker için iç çamaşırı ve üniformalar hazırlanmıştır. Ayrıca, İstanbul'da Felah grubu vasıtasıyla da teminler gerçekleştirilmiştir. Büyük Taarruz öncesi portatif çadır, ayakkabı ve çamaşır ihtiyaçları da süratle giderilmiştir. 6.636 adet portatif çadır, 13.066 adet ceket, 37.166 adet pantolon, 1.900 kaput, 70.000 don ve 78.500 gömlek temini ve ikmal yapılarak bu eksiklikler giderilmiştir (Köylü, 2006: 208).

Büyük Taarruz Öncesinde Türk Ordusunun Silah Durumu ve Teminatı

Büyük Taarruz, Türk tarihinde, Viyana Bozgunu (1683) sonrasında ki ilk büyük ileri hareket olması sebebiyle önemli bir askeri olaydır (Öksüz ve Köse, 2017: 2) Büyük Taarruz öncesinde ordunun silahlarının düşman Yunan Ordusu ile başa çıkabilmesi için gereken hazırlıkların yapılabilmesi Türk GenelKurmay'ı için çok önemli idi. Bunların teminatı için ilk akla gelen yer iç kaynaklar olmuş özellikle İstanbul'da ki silah depolarından silahların lojistik destek ile Anadolu'ya kaçırılması yoluna başvurulmuştur. İşgalci Müttefik Kuvvetler'in (İngiliz, İtalyan, Fransız) gözetiminde olan bu depolardan, Anadolu'da ki milli mücadeleyi destekleyen M. Grubu, Vatancılar, Ayın Pe gibi teşkilatlar bu depoları basıp, Anadolu'ya öteden beri silah yollamaktaydılar. İstanbul kaynaklı silahların yanısıra Doğu ve El Cezire cephelerinden de silah teminatı Büyük Taarruz öncesi sağlanmıştır. Buralarda, Batı Cephesi'ne 44.870 adet farklı çeşitlerde piyade tüfeği, 209 adet hafif makineli tüfek, 90 adet çeşitli top ve binlerce sandık piyade ve topçu cephanesi sevk edilmiştir (Genel Kurmay Başkanlığı, 1967: 394-399).

Ayrıca, ordunun silahlı gücünün artırılması için dış kaynaklara özellikle Ruslara ve Fransızlar'a başvurulmuştur (Üçüncü ve Sarıman, 2016: 271). Amerikan arşivlerine göre, Yunan Ordusu'nun 1. Ordu Komutanı Trikopis, Türk Ordusu'nun, Fransız ya da İtalyanlardan veya her ikisinden de ağır top aldığını düşünmekteydi (Öksüz ve Köse, 2017: 10).

Tablo 1'de, Büyük Taarruz öncesi silah ve cephaneye teminatları sonucunda Türk ve Yunan Orduları'nın kuvvetlerinin bir karşılaştırılması görülmektedir.

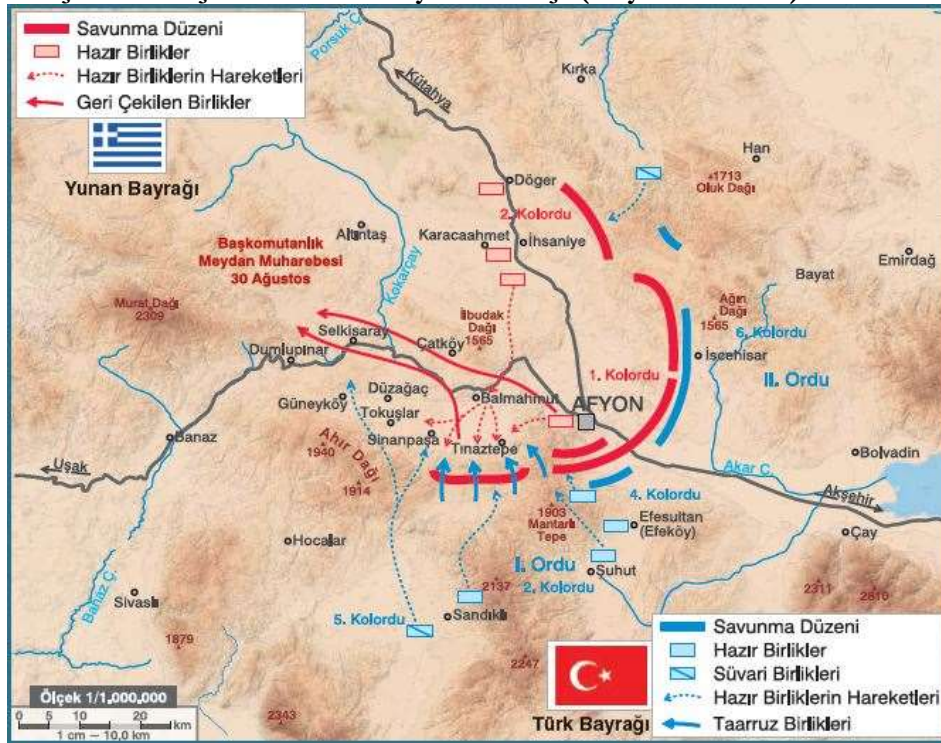
Tablo 1: 26 Ağustos 1922 Tarihi: Türk ve Yunan Kuvvetleri Karşılaştırılması

	Türk Ordusu	Yunan Ordusu
Asker	207.941	224.996
Top	323	418
Tüfek	92.792	130.000
Hafif Makineli Tüfek	2.025	3.139
Ağır Makineli Tüfek	839	1.280

Kaynak: Özdamar, 2013: 72

Büyük Taarruz öncesi lojistik faaliyetler kapsamında Anadolu'daki kara ve demiryolları da elden geçirilmiş veya yeniden yapılandırılmışlardır. Ayrıca, bu yollar üzerinde ordunun su ihtiyacını karşılayacak en büyük kaynak olan Eğridir Gölü üzerindeki mavna ve kayıkların çoğaltılması, 108 tonluk su taşıma kapasitelerinin taarruz öncesi 400 tona çıkarılması sağlanmıştır.

Şekil 2: Başkomutanlık Meydan Savaşı (Büyük Taarruz) Krokisi

Kaynak: Tarihbilimi.gen.tr

Büyük Taarruz, askerlik tarihinin lojistik açısından en önemli olaylarından birisidir. Tüm zorluklar ve olasılıklar askeri olanaklar ışığında hesaplanmış, taarruz öncesi planlar defalarca değiştirilmişti. Tarihçi Andrew Mango'ya göre, malzeme teminin zorluğunu göz önünde bulunduran Türk başkomutanlığı tek bir öldürücü darbe indirme kararı almıştı (Mango, 1999: 329) ve tüm yapılan lojistik hesaplamalar bu darbenin başarılı bir şekilde sonuçlanmasına olanak sağlamıştır. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın askeri dehası ve Türk halkının vatan sevgisi sonucunda orta çıkan zafer üzerinde titizlikle çalışılmış ve uygun zamanın neticesinde gerçekleşmiş tarihi bir vakadır. TMMM Hükümeti destekli Türk Ordusu, Anadolu'nun tüm kaynaklarını zorlayarak Yunan Ordusu'nun karşısına çıkmış ve mağlup etmeyi başarmıştır. Silah, cephane, giyecek ve lojistik faaliyetlerinin planlı bir organizasyon ile biraraya getirilip fedakar Türk askerinin cesaretinin de büyük payıyla Türk Ordusu eşsiz bir zafer elde etmiştir.

Sonuç

Askeri hareketler ve savaşlar, içine birçok bileşenin bilimsel olarak katıldığı, iyi bir planlama gerektiren ciddi faaliyetlerdir. Sun Tzu, Clausewitz ve Jomini gibi askeri strateji ve savaş sanatının incelikleri üzerine tecrübeleri ışığında kalem oynatmış tüm askeri düşünürler lojistik kavramının kazanılacak zaferlerin temelini oluşturan önemli bir olgu olduğu hususunda hem fıkirdirler. Askerlik bilimi, analitik düşünmeyi, sayısal verileri değerlendirmeyi taarruz ya da müdafaa olsun savaşa her zaman hazır olmayı gerektirmektedir. Eldeli kaynakların (askeri teçhizat, giyecek, yiyecek-ıçecek, silah, konaklama vb.) iyi hesaplanması ve kullanılması planlanan operasyonların selameti ve sonuçta zaferi elde etmek için zaruridir. Bu çalışmada, tarihsel olarak askeri bir kavram olarak karşımıza çıkan daha sonra 20. yüzyıl'da ticari bir kavram olarak da kullanılan lojistik olgusunun içeriği, evrimi ve Büyük Taarruz (1921) özelinde detaylandırılmasına yer verilmiştir. Türk İstiklal Savaşı'nın son perdesi olan Büyük Taarruz'un lojistik hazırlıkları yaklaşık bir yıl sürmüş ve neticesinde tam bir zafer kazanılmıştır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve kurmaylarının hesaplamaları ve planlamaları lojistik kelimesinin hakkı tam manasıyla verilerek gerçekleştirilmiş ve Türk Ulusu'nun fedakarlığı sayesinde zafer kazanılmıştır. Sun Tzu'nun tarihin derinliklerinden yankı yapan sözünde olduğu gibi: "Savaş, bir devlet için hayati

önem arz etmektedir. Hayatın ve ölümün ülkesidir. Kurtuluşa ya da yok oluşa giden yoldur ve üzerinde ciddi bir şekilde çalışılmayı hak eder.”

Kaynakça

- Army Logistics University. <https://alu.army.mil/about/index.html> (Erişim Tarihi: 14.03.2021)
- ATASE Arşivi Klasör 1203, Dosya 474, Fihrist 21-11
- Ballantine, D. S. (1947). *U.S. Naval logistics in the second World War*. Princeton: Princeton University Press.
- Chandler, D. G. (1966). *The campaign of Napoleon*, New York: Mac Millian Pub. Co.
- Eccles, H. E. (1959). *Logistics in the national defense*. Harrisburg, Pa.: Stackpole.
- Elting, J. R. (1988). *Swords around a throne, Napoleons grande armée*. London: Da CApoPress,.
- Erkal, Ş. (1984). *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetleri Dönemi (23 Nisan 1920–29 Ekim 1923)*. C IV, Kısım I. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Ertaş, S. (2014). Büyük Taarruz öncesi lojistik faaliyetler. A. Güvenç ve M. Saygın (Ed.). *Büyük Taarruz'un 90. Yılında Uluslararası Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (411-437). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Forrest, A. (2010). The logistics of revolutionary war in France. Chickering, R. & Förster, S. (Eds.) *War in an Age of Revolution: 1775-1815* içinde, Washington, DC: Cambridge University Press.
- History of War. <http://historyofwar.org>. (Erişim 27 Haziran 2021)
- Jomini, B. A. H. (2009). *The Art of war: restored edition*. Philedephia: Legacy Books Press Classics.
- Köylü, M. (2006). *1919–1922 döneminde Türk ordusu ikmal sistemi ile Yunan ikmal sisteminin karşılaştırılması*, (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Lancaster, J. (1991) *Logistical short comings of 'desertstorm' cited* <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1991/12/31/logistical-shortcomings-of-desert-storm-cited/249a2bfb-12f1-443d-856f-e36fe26e374c/> adresinden edinilmiştir. (Erişim Tarihi: 13.03.2021)
- Mango, A. (1999). *Atatürk*. Ankara: Sabah Kitapları:
- Ortaylı, İ. (2021, Mart 13). Zaferin 97. yılı. *Hürriyet Gazetesi*. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ilber-ortayli/zaferin-97nci-yili-41311351> adresinden edinildi. Erişim Tarihi: 13.03.2021
- Öksüz, H. ve Köse, İ (2017). Amerikan Arşiv Vesikalarında Büyük Taarruz. *Türkiye Mecmuası*. Cilt 27/1. 207-238. Erişim Tarihi 13.03. 3022.
- Özdaloğlu, A. (2013). Lanchester Stratejisi ve Sistem Dinamikleri: Büyük Taarruz Üzerinde Bir İnceleme. *Savunma Bilimleri Dergisi*. Kasım, 12(2), 63-94.
- Ramirez, J. E. (2000) Genghis Khanand Meneuver Warfare, *USAWC Class of 2000*, <https://www.podgorski.com/main/genghis-khan-maneuver-warfare.html> adresinden edinildi. Erişim Tarihi: 13.03.2021
- Reihn, K. R. (1990). *1812 Napoleon's Russian campaign*, New York: McGrow Hill Pub..
- Rider, G. W. (1970). Evolution of the Concepts of Logistics. *Naval War College Review*. 23(4) 24-33.
- Sabis, A. İ. (1951). *Harp hatıralarım: İstiklal harbi ve gizli cibetleri*. (Cilt: 5). İstanbul: İnkılap Kitabevi. <http://tarih.gen.tr> adresinden edinildi. (Erişim Tarihi: 29 Haziran 2021)
- Sarısaman, S. Üçüncü, U. (2016). Arşiv Belgelerine Göre Büyük Taarruz. *Tarih Okulu Dergisi*. 9(25). 269-310. Erişim Tarihi: 13.03.2022.
- T.C. Genelkurmay Başkanlığı (1967). *Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi, Büyük Taarruza Hazırlık ve Büyük Taarruz (10 Ekim 1921–31 Temmuz 1922) Kısım 6, Kitap 1*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Yayınları.
- T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı (1975). *Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919–2 Kasım 1903) Cilt VII*, Ankara: Genelkurmay Basımevi.

- T.C. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı (1975) .Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919–2 Kasım 1923) Cilt VII, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- TBMM Gizli Celse Zabıtları (1985). 17 Mart 1337–25 Şubat 1338, Cilt II, Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Thorpe, G. C. (1917). *Pure Logistics*. Kansas City, Mo.: Franklin Hudson.
- Van Creveld, M. (2004). *Supplying War*, New York: Cambridge Uni. Press.
- Van Mieghem, T. (1998). *Logistics lessons from Alexander the great*, Quality Pgress. <https://www.proactiongroup.com/wp-content/uploads/2016/09/logisticslessons.pdf> adresinden edinildi. (Erişim Tarihi: 13.03.2021)
- Vogelgesang, C. T. (1911). *Logistics- its bearing upon the art of war*. Newport, R. I. : Naval War War College.
- Voyle, G. E. (1876). *A Military Dictionary*. (3. Edition) London: Clowesand Sons.
- Wolff, R. A. & Yıldız, D. (2018). Türkiye’de lojistik yönetimindeki gelişmeler: stratejik bir bakış açısı. *Social Sciences Research Journal*, 7(3),187-198.
- Rickard, J. (2014, April 11). Russia 1812 - The Road to Moscow. http://www.historyofwar.org/Maps/maps_russia_1812_to_moscow.html adresinden edinilmiştir. (Erişim Tarihi: 13.03.2021)
- TDK, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 13.03.2021)

Extended English Summary

The concept of logistics has been togetherly uttered with the art of military. Logistics is a military knowledge which has emerged because of the necessity of supplying vital weapons, health services, accommodation and transportation conditions for the army and it has been a vital factor for each wars of the man kind history. This term, which has been used with the armies that changed the path of the history, is used not only with the military but also with trade. Throughout the ages, supporting the armies has become more complicated as the size of them has been expanded. Naturally, the Greek origin of word “logistics” is “logistikos” that means “calculating wisely” pinpoints the importance of this know ledge for the effective advances of the armies in wars. From the ancient times to the present day, the armies that have been specialized in logistics reach edout the victories in an easier war. Military leaders who understood the fact that logistics is an essential part of military operations with its complex and multidimensional characterachieved in the warz ones. In the pace of history several military leaders had not been able to realize the prominence of logistics. Theird is regard of logistics resulted in their unsuccessful operational result seven they were successful in combats. The following great figures of military history paid heavily their negligence of logistics and faced the bitterness of failure: George Washington (1732-1799) in the American War of Independence, French Empire Napoleon Bonaparte (1769-1821) in Russian campaign, German General Erich Ludendorff (1865-1937) in the World War I, English Fieldmarshall Bernard Montgomery (1887-1976) in the World War II, American General Douglas MacArthur (1880-1964) in the Korean War. They did not focus on the necessity of logistics and it seems they did not understand the aim of logistics in the military operations mentioned above. So, what is the aim of logistics that its negligence is the reason of failed military operations? To summarize, logistics’ aim is to rein force military operations and comfort the army staff that participate them. This general definition includes supplying food and accommodation to the troops; easening movement and fire in the battle field; medical support and moving out the casualties and lastly deploying and locating human resources. There is no doubt that one of the pillars that the military stands in the operations is about psychological aspect. This means the morale of the military men is essential and logistics also serves this fact by providing the basic needs of them, keeping the motivations piritamong the troops and having a positive role of the creation of the moral authority of the commanders of these troops.

Wars strategy thinkers like Chinese General Sun Tzu (770-476 BC), French General Antoine-Henri Jomini (1779-1869) and Prussian General Carl von Clausewitz (1780-1831) have emphasized the importance of supporting the armies and explained logistics in their works. Sun Tzu thinks “the line between order and disorder is logistics” as Jomini claims “Logistics is the art of moving armies. It comprises the order and details of marches and camps, and of quartering and supplying troops; in a word, it is the execution of strategic and tactical enterprises”. The United States Army Field Manual, by taking inspiration from Jomini, pinpoints “Logistics is the process of planning and executing the movement and sustainment of operating forces in the execution of military strategy and operations. It is the foundation of combat power – the bridge that connects the nation’s industrial base to its operating forces”. Besides, NATO sees logistics as the science of planning of movement and maintenance of forces. Logistics’ importance also had an irrefutable role in the Turkish Independence War (1919-1922) and its final campaign, the Great Offensive as well. The Great Offensive was final and largest military operation of the Turkish Army against the invading Greek Army in the Turkish Independence War (1919-1922). The Turkish army’s (app. 98.000 military personnel) operation preparations started months before the operation including the improvement of the logistics in order to sustain a very difficult fight against the enemy. Dispatching and Transportation General Management (Sevkiyat ve Nakliyat Genel Müdürlüğü) of the Turkish Army that was responsible for the logistics gathered the army personnel, provided food, uniforms and accommodation facilities. This compelling task resulted in the victory of the Turks and the foundation of the Republic of Turkey. In our work, after explaining the importance and historical evolution of military logistics and its literature by giving examples from warfare history, the Great Offensive (26 August-18 September 1922) that was an one of the most important chapters and case of existence of the Turkish History will be evaluated by the analysis of military logistics of the event.